

Veiledning om bedømmelse av norske doktorgrader

Anbefalt av Universitets- og høyskolerådet 22. mars 2007. Revidert i hht. *Forskrift for graden philosophiae doctor (ph.d.) og philosophiae doctor (ph.d.) i kunstnerisk utviklingsarbeid ved Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet (NTNU)* vedtatt av styret ved NTNU 05.12.2018. Fastsatt av Rektor 27.08.2019

1. Forskrift/reglement

Bedømmelse av doktoravhandlinger ved universitetene og høyskolene reguleres av

- NTNUs forskrift for gradene philosophiae doctor (ph.d.) og philosophiae doctor (ph.d.) i kunstnerisk utviklingsarbeid
- NTNUs forskrift for graden dr.philos.

Forskrift/reglement for den aktuelle grad skal gjøres kjent for deltakere i bedømmelsen av doktorgradsarbeider ved NTNU.

Veiledningen om bedømmelse av norske doktorgrader er et supplement til nasjonale¹ og NTNU sine interne forskrifter og reglementer. Denne veiledningen fokuserer på bedømmelsen, og må leses med forbehold om de spesifiseringer som fremgår av NTNUs forskrift/reglement for gradene.

2. Innledende saksbehandling

2.1 Oppnevning av bedømmelseskomité

Fakultetet oppnevner sakkyndig komité med administrator i henhold til gjeldende forskrift² og gjør komiteen kjent for kandidaten. Kandidaten kan gi skriftlig merknad innen en uke etter at sammensetningen er gjort kjent for kandidaten. Dette er et av flere tiltak for å avdekke mulig inhabilitet eller andre avgjørende forhold blant komiteens medlemmer.

Administrator kan utpekes blant komitémedlemmene. Dersom komiteen kun har eksterne medlemmer, kan administrator utpekes blant vitenskapelige ansatte ved NTNU som ikke deltar i den faglige bedømmelsen av avhandlingen.

Administratorens ansvar er å

- organisere komiteens arbeid, herunder sørge for at arbeidet kommer raskt i gang og at tidsrammen for komitéarbeidet overholdes;
- samordne komiteens innstilling om avhandlingen og avklare arbeidsdelingen mellom komitémedlemmene under disputasen.

Fakultetet oversender doktorgradsavhandlingen eller -arbeidet til komiteen med følgende opplysninger:

¹ Kunnskapsdepartementet: Forskrift om kvalitetssikring og kvalitetsutvikling i høyere utdanning og fagskoleutdanning <https://lovdata.no/dokument/SF/forskrift/2010-02-01-96>, UHR: Doktorgrad – veiledninger og retningslinjer <https://www.uhr.no/ressurser/forskrifter-utredninger-og-rapporter/doktorgrad-veiledninger-og-retningslinjer/>

² Jf. NTNUs ph.d.-forskrift § 14 og dr.philos.-forskriften § 6

- Hvor avhandlingen og/eller arbeidet er utført og hvem som har vært veiledere.
- Oversikt over opplæringsdelen av doktorgradsprogrammet som kandidaten har fått godkjent. Opplæringsdelen skal ikke godkjennes på nytt av komiteen, men kan tillegges vekt ved komiteens formulering av oppgitt tema for prøveforelesning.
- Ved fellesarbeid oversendes også medforfattererklæringer.

For ph.d. i kunstnerisk utviklingsarbeid oversendes i tillegg:

- Kandidatens søknad om bedømmelse hvor det foreligger en redegjørelse for hva som skal danne grunnlag for bedømmelsen, inkludert plan for offentlig presentasjon av det kunstneriske resultatet og hvilken form den kritiske refleksjonen innehar.
- Senest tre uker etter den offentlige presentasjonen oversendes materiale som dokumenterer den kritiske refleksjonen.

For dr. philos. oversendes kun avhandlingen og eventuelle medforfattererklæringer til komiteen.

Dersom avhandlingen består av en monografi, skal medforfattererklæringer innhentes når deler av monografien er basert på artikkel/artikler hvor det er medforfattere.

For oppnevning av ny komité ved søknad om ny bedømmelse, se de respektive forskriftene³.

2.2 Retting av formell art m.v. i doktorgradsarbeidet etter innlevering til bedømmelse

Et arbeid som er innlevert til bedømmelse kan ikke trekkes tilbake eller endres. Kandidaten har kun anledning til å gjøre rettinger av formell art i arbeidet, forutsatt at kandidaten lager en oversikt over samtlige rettinger som er gjort etter innlevering. For kunstnerisk ph.d. gjelder dette kun refleksjonsdelen. Oversikten skal sendes fakultetet før offentliggjøring av arbeidet. Fakultetet oversender errata-listen til komiteen. Se likevel 3.5 om komiteens anledning til å anbefale mindre omarbeiding av avhandlingen.

3. Bedømmelseskomiteens vurdering av avhandlingen eller det kunstneriske doktorgradsarbeidet

Fakultetet fastsetter, i forbindelse med oppnevningen av bedømmelseskomité, en tidsfrist for når komiteens innstilling skal foreligge. Komiteens innstilling *skal* foreligge senest innen tre (3) måneder etter at komiteen har fått alle deler av doktorgradsarbeidet til vurdering.

3.1 Beskrivelse av arbeidet

Innstillingen skal inneholde en kort beskrivelse av arbeidets format (monografi/artikkelsamling/konsert etc.), type (for eksempel teoretisk/empirisk arbeid, kunstnerisk utviklingsarbeid) og omfang. Videre skal innstillingen inneholde en omtale av avhandlingens vitenskapelige eller kunstneriske betydning og dens mest sentrale momenter (dette kan for eksempel være teori, hypoteser, materiale, metoder og funn).

3.2 Bedømmelsen av vitenskapelig avhandling

En norsk vitenskapelig ph.d. er en sertifisering av forskerkompetanse på tredje syklus-nivå i henhold til det nasjonale kvalifikasjonsrammeverket for høyere utdanning. Dette kompetansenivået forutsettes å være det samme for grad *med* tidsnormering og krav om organisert forskerutdanning (doktorgrad) som for grad *uten* tidsnormering og uten krav om

³ Jf. NTNUs ph.d.-forskrift § 17 og dr.philos.-forskriften § 9

organisert forskerutdanning (dr. philos.-graden). Prinsippet om likeverdighet refererer til faglig *nivå* og *kvalitet*, ikke alene til avhandlingens *omfang*. I den organiserte forskerutdanningen er kompetanse også dokumentert gjennom prøver og deltakelse i ulike typer tiltak knyttet til opplæringsdelen. Fraværet av krav til opplæring i dr.philos.-graden forventes kompensert ved at avhandlingen alene viser at kandidaten har oppnådd kvalifikasjonen som kreves på tredje syklus-nivå i henhold til det nasjonale kvalifikasjonsrammeverket og ph.d.-programmene man ønsker å oppnå grad i. Uansett grad skal kandidaten tilfredsstillende de samme *minstekrav til forskerkompetanse* – uttrykt gjennom krav til problemformulering, presisjon og logisk stringens, originalitet, beherskelse av aktuelle analysemetoder og refleksjon over deres muligheter og begrensninger, samt oversikt over, forståelse av og et reflektert forhold til annen forskning på området.

I bedømmelsen av avhandlingen legges det spesielt vekt på om avhandlingen er et selvstendig og helhetlig vitenskapelig arbeid på høyt faglig nivå når det gjelder problemformuleringer, metodisk, teoretisk og empirisk grunnlag, dokumentasjon, behandling av litteratur og fremstillingsform. Det er spesielt viktig at det blir vurdert om materialet og metodene er tjenlige for de spørsmål som reises i avhandlingen, og om argumentene og konklusjonene som fremføres er holdbare. Avhandlingen skal bidra til ny faglig kunnskap og ligge på et nivå som tilsier at det vil kunne publiseres som en del av fagets vitenskapelige litteratur.

Hvis doktorgradsarbeidet består av en skriftlig komponent i kombinasjon med et varig dokumentert produkt eller en produksjon, skal det vurderes om arbeidene etter sitt innhold utgjør et hele og til sammen tilfredsstillende kravene til et selvstendig forskningsarbeid for graden ph.d. Dette inkluderer at komiteen må være til stede ved, eller på annen tilfredsstillende måte overvære, eventuell produksjon som oppføres som del av doktorgradsarbeidet. Det må framgå av den skriftlige komponenten at arbeidet tilfredsstillende kravene til problemformulering, metodisk, teoretisk og empirisk grunnlag, dokumentasjon, behandling av litteratur og fremstillingsform. Den skriftlige komponenten må også redegjøre for valgene som er gjort vedrørende produktet eller produksjonen.

Hvis avhandlingen er satt sammen av flere enkeltarbeider, må det dokumenteres og vurderes om de etter sitt innhold utgjør et hele. I slike tilfeller skal kandidaten i en egen del av avhandlingen ikke bare sammenfatte, men også sammenstille, de problemstillinger og konklusjoner som legges frem i delarbeidene i et helhetlig perspektiv og på den måten dokumentere sammenhengen i avhandlingen. Denne delen av avhandlingen er derfor meget viktig både for kandidaten og for komiteen i dens vurdering.

I spesielle tilfeller kan komiteen be seg forelagt grunnlagsmaterialet og utfyllende eller oppklarende tilleggsinformasjon. I slike tilfeller kan komiteen også be veileder om å gjøre rede for veiledningen og arbeidet med prosjektet.

3.3. Bedømmelse av ph.d. i kunstnerisk utviklingsarbeid

En norsk ph.d. i kunstnerisk utviklingsarbeid er en sertifisering av et kunstnerisk utviklingsarbeid på tredje syklus-nivå i henhold til det nasjonale kvalifikasjonsrammeverket for høyere utdanning. Doktorgradsarbeidet skal bestå av et kunstnerisk resultat og materiale som dokumenterer kritisk refleksjon, og dette arbeidet skal til sammen være et helhetlig og selvstendig arbeid som oppfyller internasjonale standarder innenfor fagfeltet når det gjelder nivå og etiske krav. Arbeidet skal bidra til utvikling av ny kunnskap, innsikt og erfaring innenfor fagområdet.

I bedømmelsen av doktorgradsarbeidet legges det spesiell vekt på om arbeidet er et

selvstendig og helhetlig kunstnerisk utviklingsarbeid på høyt faglig nivå. Det må vurderes om det kunstneriske resultatet ligger på høyt nivå når det gjelder originalitet, koherens, uttrykk og formidling og om det er valgt hensiktsmessige presentasjonsformer for både det kunstneriske resultatet og for dokumentasjonen av kritisk refleksjon. Det må videre vurderes hvordan problemformuleringer, bruk av teori og metode, dokumentasjon og fremstillingsform er tjenlige for de spørsmål som reises i doktorgradsarbeidet. Arbeidet skal tydelig plasseres nasjonalt og internasjonalt innenfor fagfeltet og skal bidra til fagutviklingen i feltet.

Dersom den offentlige presentasjonen av det kunstneriske resultatet skjer i form av en tids- eller stedsbestemt visning, skal hele bedømmelseskomiteen være til stede.

I spesielle tilfeller kan komiteen be seg forelagt grunnlagsmaterialet og utfyllende eller oppklarende tilleggsinformasjon. I slike tilfeller kan komiteen også be veileder om å gjøre rede for veiledningen og arbeidet med prosjektet.

3.4 Fellesarbeid (gjelder for både vitenskapelig avhandling og kunstnerisk doktorgradsarbeid)

Definisjon av fellesarbeid: Et arbeid som produserer av to eller flere i felleskap.

NTNUs ph.d.-forskrift⁴ åpner for muligheten for å levere fellesarbeider som del av en doktorgradsarbeid til bedømming. Monografi vil ikke bli godkjent som fellesarbeid.

Hvis avhandlingen omfatter fellesarbeid, skal kandidaten innhente erklæringer fra medforfattere og herunder deres samtykke til at arbeidet benyttes som del av doktorgradsarbeidet. Erklæringen skal inneholde en redegjørelse for kandidatens bidrag. Komiteen skal vurdere om kandidatens innsats i det/de aktuelle arbeidet/arbeidene kan identifiseres, og om kandidaten står som eneansvarlig for en tilstrekkelig stor del av avhandlingen (se kap 3.2 og 3.3). Avhandlingens sammenfattende del eller den kritiske refleksjonen skal være utformet av kandidaten alene. Dersom kandidatens egen dokumentasjon ikke er tilstrekkelig, kan komiteen innhente ytterligere opplysninger.

Hvis avhandlingen er innlevert som et fellesarbeid, er det rimelig å forvente at forskningsprosjektet og/eller avhandlingen vil være mer omfattende enn det en ville forvente av et individuelt arbeid. Så langt det er mulig, skal hver av kandidatene vurderes og prøves etter de samme krav som når arbeidet er utført av én person. Fakultetet bestemmer om et doktorgradsarbeid som er produsert av flere i fellesskap, kan innleveres til bedømmelse dersom de individuelle bidragene kan identifiseres.

3.5 Komiteens innstilling og konklusjon

Komiteen avgir begrunnet innstilling til fakultetet om doktorgradsarbeidet er verdig til å forsvares for doktorgraden⁵. Det utarbeides en felles uttalelse med en vurdering og avveining av sterke og svake sider ved doktorgradsarbeidet. Dette skal lede til en konklusjon om komiteen finner arbeidet verdig til å forsvares offentlig i disputas.

Eventuelle dissenser eller individuelle uttalelser skal inngå i innstillingen, og de skal være begrunnet.

I de tilfeller hvor komiteen konkluderer med å godkjenne doktorgradsarbeidet for disputas,

⁴ §11-3

⁵ Jf. NTNUs ph.d.-forskrift § 15-3

bør begrunnelsen kunne formuleres relativt kort. I de tilfeller hvor komiteen anbefaler underkjenning av doktorgradsarbeidet, vil det være ønskelig med en mer utførlig begrunnelse. Dersom komiteen anbefaler underkjenning av doktorgradsarbeidet og arbeidet ikke tidligere er vurdert for graden, må konklusjonen også inneholde en anbefaling om eventuell ny innlevering av arbeidet.

3.6 Omarbeiding av innlevert avhandling/materiale som dokumenterer kritisk refleksjon⁶

Bedømmelseskomiteen kan anbefale at fakultetet gir tillatelse til mindre omarbeiding før endelig innstilling avgis. Det må dreie seg om endringer som ikke er av substansiell karakter for doktorgradsarbeidet, men som vil løfte det til et høyere nivå. Det understrekes at dette ikke er en normalordning, og komiteen bør bare gi en slik anbefaling dersom den mener at en omarbeiding vil kunne gi tilfredsstillende resultat innen rammen av tre (3) måneders arbeid. Når det gjelder ph.d. i kunstnerisk utviklingsarbeid, kan en slik omarbeiding kun gjelde for materialet som dokumenterer kritisk refleksjon. Dersom komiteen ikke kan godkjenne det kunstneriske resultatet som det foreligger, må doktorgradsarbeidet underkjennes.

Ved anbefaling om mindre omarbeiding skal komiteen gi en konkret oversikt i skriftlig form over hva kandidaten må omarbeide. Den bør gi noen føringer når det gjelder på hvilke områder doktorgradsarbeidet må forsterkes (for eksempel forholdet mellom materiale og konklusjon, bruk av dokumentasjon, begrepsbruk, klarhet i problemstilling), uten at anbefalingen kan oppfattes som en forsikring om godkjenning ved bedømmelse.

Dersom komiteen finner at dyptgripende endringer f.eks. vedrørende teori, problemstilling materiale, dokumentasjon eller metode er nødvendige for at arbeidet skal kunne anbefales til disputas, skal komiteen underkjenne doktorgradsarbeidet.

Tillater fakultetet en mindre omarbeiding av doktorgradsarbeidet, skal det gis en frist for slik omarbeiding som normalt ikke skal være lengre enn tre (3) måneder. Det skal også fastsettes en ny frist for oversendelse av komiteens endelige innstilling.

Muligheten til å foreta mindre omarbeiding skal *ikke* regnes som ny bedømmelse, men fører til at bedømmelsen blir utsatt. Det er fortsatt anledning til ny innlevering dersom avhandlingen deretter blir underkjent.

4. Behandling av bedømmelseskomiteens innstilling om doktorgradsarbeidet

Komiteens skriftlige innstilling og konklusjon sendes fakultetet og skal snarest mulig oversendes kandidaten. Dersom kandidaten har merknader til innstillingen, oversendes disse skriftlig innen ti (10) arbeidsdager til fakultetet. Gjennom behandlingen ved fakultetet fattes vedtak om arbeidet er verdig til å forsvares offentlig og kandidaten kan fremstille seg for doktorgradsprøven, eller om doktorgradsarbeidet ikke godkjennes for disputas, herunder om det skal gis en anbefaling om omarbeiding for innlevering til ny bedømmelse. Ny bedømmelse kan først finne sted seks (6) måneder etter at fakultetet har fattet sitt vedtak. Ny bedømmelse kan kun finne sted én gang.

5. Komiteens bedømmelse av prøveforelesning(er) og disputas

5.1 Prøveforelesning(e) eller annen prøve over oppgitt emne

⁶ Jf. NTNUs ph.d.-forskrift § 15-2 og §15-3 og dr.philos.-forskriften § 7-2

Formålet med prøveforelesningen(e) eller annen prøve over oppgitt emne er at kandidaten skal dokumentere evne til å tilegne seg og formidle kunnskaper ut over kandidatens spesialområde. Forelesningen eller prøven bør formidles på en slik måte at den kan følges med utbytte av studenter på masternivå.

For dr. philos.-graden skal kandidaten ha to prøveforelesninger, én over oppgitt emne og én over selvvalgt emne. Kandidaten skal oversende fakultetet tittel på selvvalgt emne senest fire (4) uker før disputasen.

Tema for prøveforelesningen(e) skal ikke stå i direkte forbindelse med temaet for doktorgradsarbeidet. Komiteen oversender oppgitt emne for prøveforelesning eller tilsvarende kunstnerisk formidling til fakultetet. Fakultetet meddeler kandidaten emnet ti (10) arbeidsdager før disputasen. Eventuell prøveforelesning over selvvalgt emne skal ikke være en oppsummering av avhandlingen og de funn som er gjort der, men være et faglig innlegg som står på egne bein. Ved ph.d. i kunstnerisk utviklingsarbeid skal komiteen oppgi emne og form for prøven. Prøven kan gjennomføres enten som prøveforelesning eller annen tilsvarende kunstnerisk formidling.

Bedømmelseskomiteen avgjør om prøveforelesningen(e) eller tilsvarende kunstnerisk formidling er bestått eller ikke bestått. I bedømmelsen vektlegges både faglig innhold og evne til formidling. Prøveforelesningen(e) eller tilsvarende kunstnerisk formidling er en del av doktorgradsprøven og må være godkjent før disputasen. For graden dr. philos. godkjennes prøveforelesningene samlet. Det skal begrunnes dersom prøveforelesningen eller tilsvarende kunstnerisk formidling underkjennes. Hvis prøveforelesningen(e) eller tilsvarende kunstnerisk formidling ikke godkjennes, kan kandidaten fremstille seg på nytt for doktorgradsprøven i samsvar med forskriften for den aktuelle graden.

5.2 Disputasen

Disputasen ledes av dekan eller den fakultetet bemyndiger. Fakultetet utpeker opponentene blant bedømmelseskomiteen. Valg av opponenter bør skje slik at kritiske innvendinger overfor avhandlingen ikke undertrykkes. Det vanlige er at første opponent starter diskusjonen, og annen opponent avslutter disputasen. Dersom komiteen ønsker å avvike fra normalordningen hvor opponentene har sin opposisjon i tydelig atskilte sekvenser, bør dette avtales med disputasleder på forhånd.

Øvrige tilstedeværende som ønsker å delta i drøftingene *ex auditorio*, må gi melding om dette til disputasens leder innen et tidspunkt som disputasleder fastsetter og kunngjør ved åpningen. For nærmere beskrivelse av disputasens forløp vises til forskriften med utfyllende bestemmelser og andre tradisjonsbestemte normer for gjennomføring av disputasen.

Ved en vitenskapelig doktoravhandling skal disputasen være en faglig diskusjon mellom opponenter og kandidat vedrørende problemformuleringer, metodisk, empirisk og teoretisk grunnlag, dokumentasjon og fremstillingsform. Det bør legges spesiell vekt på å etterprøve holdbarheten av viktige konklusjoner som kandidaten har trukket i sitt arbeid. De problemstillinger som opponentene velger å forfølge, behøver ikke være begrenset til dem som er omtalt i komitéinnstillingen.

En disputas i kunstnerisk utviklingsarbeid skal være en faglig diskusjon mellom opponenter og kandidat hvor man søker å belyse doktorgradsarbeidet best mulig, både når det gjelder det

kunstneriske resultatet og den kritiske refleksjonen. Diskusjonen bør ta for seg problemstillinger, valg av metoder, teorier, dokumentasjon- og fremstillingsformer og hvordan arbeidet bidrar til ny kunnskap, innsikt og erfaring innen fagområdet. De problemstillingene som opponentene velger å forfølge, behøver ikke være begrenset til de som er omtalt i komitéinnstillingen.

Opponentene bør oppfordre til faglig diskusjon som utfordrer kandidaten, ikke bare på avhandlingens faglige innhold, men også på dens evne til å sette arbeidet i en bredere vitenskapelig/kunstnerisk og samfunnsmessig kontekst. Under disputasen oppfordres opponenter og kandidater til å utfordre hverandre faglig på en respektfull måte.

Disputasens leder har ansvar for å disponere tiden hensiktsmessig i henhold til gjennomføring av disputasens ulike deler og innen den tidsramme som er satt for disputasen som helhet. Disputasleder erklærer disputasen for avsluttet. Disputasens leder skal i den forbindelse ikke avsi en vurdering av disputasen, men vise til at komiteens vurdering av disputasen avgis i komiteens innstilling.

5.3 Vurdering av disputasen

Dersom et arbeid er funnet verdig til å forsvares offentlig i disputas, vil dette normalt føre til at doktorgradsarbeidet og forsvaret av den godkjennes for doktorgraden.

Bedømmelseskomiteen skriver en innstilling til fakultetet. Medlemmer av bedømmelseskomiteen som har hovedstilling ved en utenlandsk institusjon, skal i innstillingen sammenligne nivået på doktorgradsarbeid og disputas i forhold til internasjonal standard i faget.

Dersom arbeidets sentrale konklusjoner likevel, i lys av nye momenter som kommer frem under disputasen, viser seg utvilsomt ikke å være holdbare, må bedømmelseskomiteen vurdere disputasen som ikke godkjent i sin innberetning til fakultetet. Det samme gjelder dersom det under disputasen kommer frem klanderverdige forhold av vesentlig betydning for vurderingen av arbeidet, som brudd på forskningsetiske normer eller god akademisk skikk for øvrig.

6. Avsluttende saksbehandling

Bedømmelseskomiteen sender en innstilling til fakultetet om prøveforelesningen(e) eller tilsvarende kunstnerisk formidling og disputasen. Dersom det fremkommer nye momenter under disputasen som skaper usikkerhet i komiteen og som ikke kan bringes på det rene under selve disputasen, bør komiteen avklare og vurdere eventuelle konsekvenser av disse før den meddeler sin endelige innstilling.

Fakultetet behandler komiteens innstilling og tar avgjørelsen om bestått eller ikke bestått disputas. Dersom fakultetet skal fravike en enstemmig komitéinnstilling, må det foreligge ekstraordinære og tungtveiende grunner for det. Slike grunner kan for eksempel være at komiteen åpenbart har feiltolket NTNUs kvalitetsstandarder, eller at det etter at innstillingen er avgitt, er kommet frem nye opplysninger som har avgjørende betydning for spørsmålet om godkjenning (for eksempel avsløring av fusk eller plagiater).

Dersom fakultetet godkjenner disputasen, kreerer fakultetet kandidaten til doktor i henhold til gjeldende forskrift.⁷

⁷ Jf. NTNUs ph.d.-forskrift § 20 og dr.philos.-forskriften § 13

7. Klagerett

Det vises til bestemmelsene i NTNUs forskrift/reglement for vedkommende grad.